

Zrození moderní doby

1. Přečti si text a postupuj podle pokynů.

Těšínská komora se v XIX. století prudce rozvíjela, založila např. šachtu u Ostravy v obci Petřvald (1858), zakoupila šachtu v Karviné, postavila šachtu Albrecht. Zahájila provoz šachty Hohenegger, u které byla postavena velká koksovna. Byl to úspěch evropského významu (92% výroby koksu Rakousko-uherské monarchie).

Těšínská komora zaměstnávala v nově vzniklých podnicích kvalifikovaný technický personál, který tvořili Němci, Češi a další národnosti. Byly zaváděny v širokém měřítku technické novinky: síla vody byla nahrazena výkonnější vodní párou, a o něco později elektrickou energií, což umožnilo rychlejší rozvoj dobývání a hutní výroby. Hohenegger, schopný inženýr a geolog, ředitel většiny šachet, se snažil vyrobít dostatečné množství suroviny a zpracovávat ji na hotové výrobky. Soustředění těžby a zpracovávání na jednom místě poskytovalo možnost pro dosažení obrovských zisků bez rizika. Pracovní síla byla na místě a pracovní doba trvala 12 až 16 hodin. Nicméně, aby bylo možné vyhovět potřebám rozvíjející se dopravy surovin (problematická byla doprava rud ze Slovenska) a hotových výrobků, vyvstala nutnost výstavby železnice. V roce 1872 byla otevřena košicko-bohumínská železnice, a na její trase narůstal význam měst a obcí. Komora v Těšíně dosáhla enormních finančních úspěchů, nicméně upadla železárenská centra mimo hranice Těšínského knížectví (Friedrichshutte v Żywci a ve Węgierské Górcce).

S. Michalkiewicz, *Historia Śląska sv.3 č. 1, 1850 - 1890*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1976, str. 165.

1. Připrav si krátký referát o tom, jak rychle se rozvíjel těžební průmysl v Těšínském knížectví?
2. Jaké investice byly potřebné k dosažení vyšších zisků?

2. Na základě textu odpověz na otázky.

Uhlí bylo spotřebováváno na místě, v průmyslu a přebytek byl vyvážen do Dolního Slezska, Pomořanska, do oblasti Poznaně, do Německa a Haliče. V II. polovině 19. století v Těšíně, Bohumíně, Bílsku, Frýdku, Dziedzicích a Fryštátě vznikaly železářny, které vyráběly drát, hřebíky atd. Ve Fryštátě vznikla továrna na výrobu vagónů. Od 1. ledna 1906 všechny hutní podniky patřící arciknížectví a komoře v Těšíně přešly pod správu Vídeňské akciové společnosti, kterou založil ze svého majetku arcikníže Fridrich, aby značným způsobem zvýšil jejich výnosnost. Tento stav trval až do I. světové války.

Důležitým odvětvím průmyslu v Těšínském Slezsku byla textilní výroba. V roce 1822 zde pracovalo několik manufaktur – přádelen, tkalcoven, barvíren. Rozvinula se lidová tkalcovská samostatná nebo domácí řemeslná výroba. Hlavními centry domácí řemeslné výroby byl region v okolí Bielska-Bialé, kde se soustřeďoval textilní a strojírenský průmysl, a vytvořil tak ekonomickou celistvost na pohraničí Haliče a Těšínského Slezska (Bielsko) s rozšířením na průmyslová střediska v Andrychowě a Kętech. Důležitým centrem textilního průmyslu byl Frýdek. Vyskytovaly se zde různé druhy výroby tkaniny: česaná příze (kamgarn), umělá vlna, galanterie, plyš a jiné. K jejich výrobě byla používána australská, americká i africká vlna. Výrobky charakterizovala vysoká kvalita a byly exportovány také na Balkán a Blízký východ.

Rozvoj textilního průmyslu způsobil vznik strojírenského průmyslu (tkalcovské stroje, spřádací stroje, armatury a čerpadla), kde technický personál tvořili většinou Němci a Češi. Péče byla věnována také rozvoji odborného školství pro doplnění podniků kvalifikovaným personálem. V Dziedzicích a Czechowicích vznikly rafinérie. Řemeslo Těšínského knížectví plnilo nadále funkci služeb a podporovalo malovýrobu.

Těšínská komora řídila také velká lesní hospodářství, zpracování potravin (mléko, máslo atd.) a chov hospodářských zvířat (ryby, dobytek, koně atd.)

1. Jaká byla role Habsburků na cestě k moderní době Těšínského knížectví?
2. Jak lze chápat přísloví „Potřeba je matkou vynálezů“?
3. Které fáze období kapitalismu ovlivnily procesy urbanizace?
4. Jakou úlohu pro rozvoj Těšínského Slezska sehrála železnice?
5. Pokus se vyhledat informace o životě svých předků na Těšínském Slezsku.

3. Na základě textu odpovězte na otázky.

Počet obyvatel Těšínského Slezska v období let 1857-1900 vzrostl ze 190 tisíc na 360 tisíc. Hustota obyvatelstva činila kolem 62 osob na km², a překročila 200 osob. Hlavní populační růst způsobil rozvoj osídlení, zejména v ostravském kraji a na Těšínském Slezsku. V letech 1900 - 1910 tam bydlelo 369 tisíc osob. V letech 1890-1900 na Těšínském Slezsku se počet obyvatel zvýšil z 300 tisíc na 369 tisíc, tj. o 23%. Průměrně 1 km² obývalo 162 osob. Pracovní síla proudila ze sousedních zemí - Koruny a z Haliče. Na území Ostravsko-karvinské pánve v letech 1900-1901 pracovalo 32% dělníků a horníků narozených v Haliči, 10% v Českých a alpských zemích, 2,6% na území Pruského Slezska. Tato zemědělská území se pokrývala hustou sítí dělnických kolonií, četných silně přelidněných osad u jednotlivých šachet a vesnic.

Struktura vesnic a stav vlastnictví pozemků na Těšínském Slezsku v letech 1891-1900 v %.

Velikost hospodářství v ha	1891	1900
do 2	57	59
2-5	24	22
5-20	16	16
nad 20	3	3
Celkem	100	100

Zdroj: Jarosz, M., *Śląsk Cieszyński*, Kraków, 1907, s. 19; Groniowski, K., *Uwłaszczenie chłopów w Polsce. Geneza-realizacja-skutki*, Warszawa 1976, s. 112.

Vesnici charakterizovala fragmentace pozemků. Ke konci 19. století bylo 59% velmi malých osad (z toho téměř polovina do 0,5 ha a 2% malých). Nesamostatná hospodářství představovala 81% z celkového počtu. Jejich majitelé museli hledat výtěžky v průmyslu, domácí výrobě a malovýrobě.

Pokrok v zemědělství se týkal pouze drobných hospodářství, sedláckých, část z nich měla více než 100 ha, přibližně 3% z celkového počtu osad hospodařilo na 15% půdy.

Na základě zemědělství a lesnictví se rozvíjel potravinářský průmysl, pivovarnictví, cukrovarnictví, lihovarnictví, výroba olejů. Pily dodávaly polotovary pro stavební či nábytkářský průmysl, doly atd. Těšínské Slezsko charakterizovala náboženská různorodost a multikulturnost, míchaly se zde vlivy německé, české, polské, haličské atd. Usadili se zde rovněž Židé, kteří se zabývali obchodováním a měli vlastní odborné školy.

Zrození moderní doby

1. Jaké byly příčiny populačního nárůstu obyvatelstva v Těšínském Slezsku?
2. Na základě údajů uvedených v tabulce uveď, jak velká hospodářství dominovala, a jaké byly následky fragmentace zemědělských hospodářství?
3. Která odvětví průmyslu se rozvíjela v tomto období? Jak tyto skutečnosti ovlivňovaly životy lidí?
4. Charakterizuj roli židovského obyvatelstva pro rozvoj tohoto regionu.

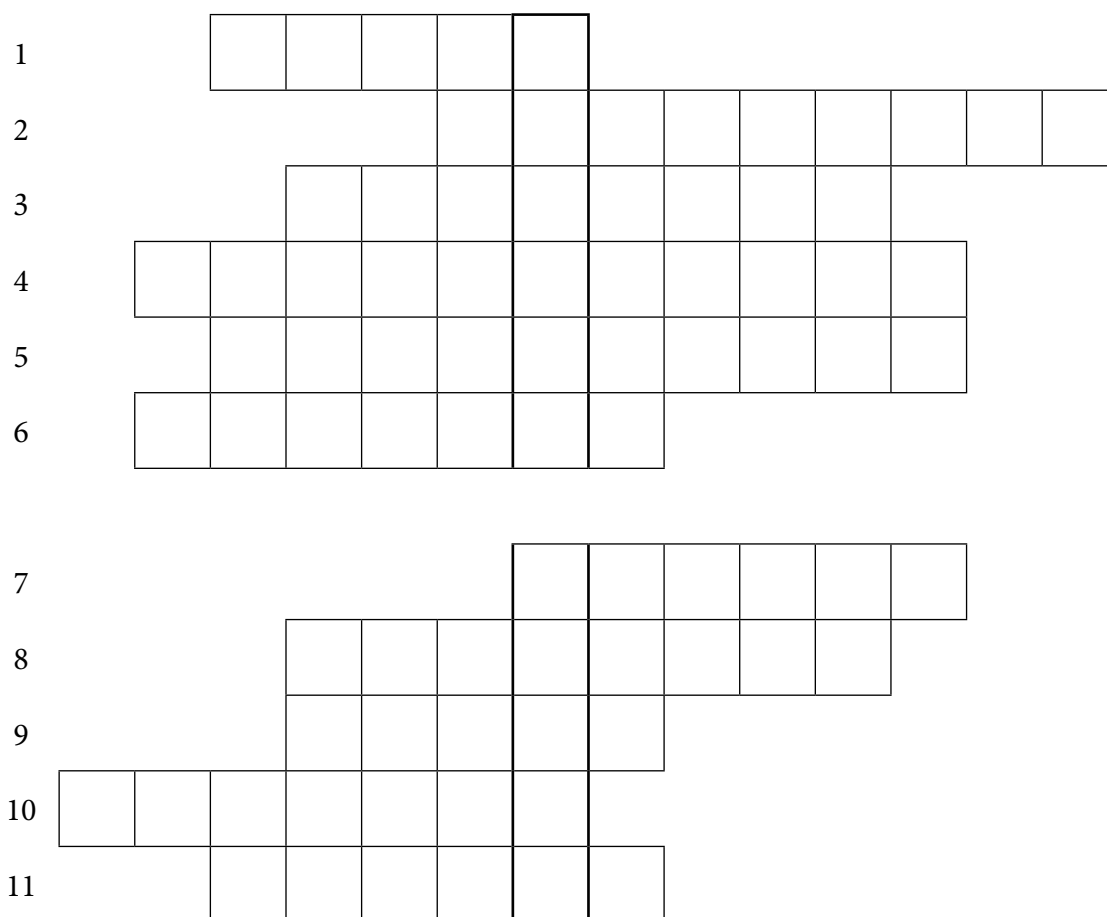
4. Diskuse pro a proti:

Kde se žilo lépe – v Těšínském Knížectví nebo mimo jeho hranice?

5. Na základě článku (viz link), uveď jak se měnilo město pod vlivem ekonomických změn 19./20. století.

http://gosilesia.pl/other/books/43/pdf_to_download.pdf

6. Vyřeš křížovku.

1. jedna z částí habsburského soustátí (později Rakouského císařství a Rakouska-Uherska)
2. Košicko-bohumínská ..., vznikla v 1872 roce.
3. technologické zařízení, v němž se pomocí suché destilace uhlí vyrábí koks
4. výrobní závod, kde se vyrábí ručně a výroba je založena na dělbě práce.
5. v roce 1883 byl zahájen provoz této šachty
6. byla tam postavena vagónka.
7. dokument ze 17. dubna 1848 týkající se roboty.
8. v roce 1858 byla založena šachta u Ostravy v obci ...
9. město v jižním Polsku, metropole Těšínského Slezska
10. výrobek nebo technický postup, který představuje poprvé prakticky realizovanou novou myšlenku
11. důležité centrum textilního průmyslu nad Ostravicí